

TALABALARNING KREDIT-MODUL TIZIMIDA BILIMLARINI BAHOLANISHNING XALQARO TAJRIBASI

A.K.Bazarbaeva – *stajyor tadqiqotchi*

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: kredit-modul tizimi, Yevropa kredit tarmog'i tizimi, ta'lim natijalarini baholash, o'rganish jarayoni, reyting ballari, o'quv jarayoni.

Ключевые слова: кредитно-модульная система, европейской системе взаимозачета кредитов, оценка образовательных результатов, процесс обучения, рейтинговые баллы, учебный процесс.

Key words: credit-module system, European credit netting system, evaluation of educational results, learning process, rating points, educational process.

Mamlakatimiz hayotining barcha jabhalarida tub o'zgarishlar ro'y berayotgan bugungi kunda oliy ta'lim tizimidagi islohotlar muhim ahamiyat kasb etmoqda. OTMning ta'limning kredit-modul tizimiga o'tishi eng dolzarb masalalardan biri bulib kelmoqda.

O'quv jarayonini tashkil etishning kredit-modul tizimi atamasi ostida modulli o'qitish texnologiyalari va kredit ta'lim birliklaridan foydalanishga asoslangan o'quv jarayonini tashkil etishning yangi modeli ko'rib chiqiladi (kreditlar) [1].

Kredit-modul tizimining joriy etilishi o'qituvchilar mehnati xarakterini va o'quv jarayonining intensivligini sezilarli darajada o'zgartiradi, ta'lim tizimini xalqaro hamkorlikka yanada ochiq qiladi.

Kreditlarga o'tish uzoq mehnatni talab qiladi, chunki kreditlarning jamg'arib boriladigan tizimi o'quv ishlarining barcha turlarini, jumladan, nafaqat auditoriya ishlarini, balki ishlab chiqarish amaliyotini, laboratoriya va tadqiqot ishlarini, turli sertifikatlashtirish tadbirlarini qamrab olishi kerak.

Xorijiy OTM tajribalariga keladigan bo'lsak ECTS (European Credit Transfer System- Evropa kredit tarmog'i tizimi 1989 yilda Erasmus dasturining bir qismi sifatida joriy qilingan, hozirda Sokrat dasturining bir qismidir. Evropa padagi kredit tizimlari qatoridan ECTS tizimi eng ko'p e'tirof etilgan, bu kredit tizimi muvaffaqiyatli sinovdan o'tgan va hozirda butun Yevropada qo'llaniladi. Dastlab, ECTS talabalar bir o'quv yurtidan boshqasiga ko'chib o'tganda kreditlarni o'tkazish uchun mo'ljallangan edi. Tizim chet elda o'qish davrlarini tan olishni osonlashtirdi va shu bilan Yevropada talabalar harakatchanligi sifati va ko'lamini oshirdi. So'nggi paytlarda ECTS mintaqaviy, milliy va Yevropa darajasida amalga oshirilishi kerak bo'lgan moliyalashtirilgan tizimga aylandi.

Yevropa kredit tizimining asosini uchta element tashkil qiladi: ta'lim dasturlari to'g'risidagi ma'lumotlar, talaba erishgan natijalar va talabalar faoliyatining miqdori. Har bir o'quv yili 60 qismga bo'lingan va kredit birligini ifodalaydi. Haftalik yuklama 54 soatdan oshmasligi kerak, 54 soat 1,5 kreditga teng. Yevropada o'quv yilining davomiyligi o'rtacha 40 hafta. Ammo Yevropaning turli mamlakatlarida o'quv yilining davomiyligi ma'lum darajada farq qiladi, bu esa muammolarni keltirib chiqaradi.

Kredit tizimi ta'limning barcha shakllarini nazorat qilishni o'z ichiga oladi (tinglovchilar bundan mustasno). Kredit tizimi o'quv jarayonida o'qilgan soatlar sonini emas, balki erishilgan natijani ko'rsatadi. Ya'ni, bu mutaxassisni malakasi bo'yicha baholaydigan natijaga yo'naltirilgan o'lchov birligi.

Bu shuni anglatadiki, kredit nafaqat ta'lim faoliyatiga berilgan baho, balki tugallangan o'quv yukini ko'rsatadigan birlikdir. Bitta kredit 36 akademik soatga teng. Har bir o'quv moduli 1 yoki 1,5 kreditdan iborat bo'lib, odatda uchta oshmasligi kerak.

Kreditning o'quv jarayonida tutgan o'rni va unga bog'liq elementlar quyidagi diagrammada 1-rasmda ko'rsatilgan.

Shakl 1. Test krediti

Yevropa kredit tizimida (bakalavr) birinchi bosqichda talaba 180 dan 240 kreditgacha to'plashi mumkin.

Ikkinchi bosqichda (magistratura) 90-120 tagacha kredit olishingiz mumkin. Kredit tizimining asosini, albatta, ballar reyting tizimi tashkil etadi.

Reyting asosida ta'lim natijalarini baholash. Kredit tizimi, o'z navbatida, reyting ballga asoslanadi. Kreditlarni jamlashning Yevropa tizimida hisoblash tizimi qabul qilingan. U ikkita tuzilishga bo'linadi:

- 1.O'rganilayotgan kurs bo'yicha o'qituvchining bahosi. 70 balldan oshmasligi kerak.

- 2.Yakuniy imtihon ballari, ular uchun siz maksimal 30 ball to'plashingiz mumkin.

To'plangan ballar ularning erishganlik ko'rsatkichi sifatida hisobga olinadi. Ammo tajribalar shuni ko'rsatdiki, reyting ballari barcha fanlarning xususiyatlarini hisobga olgan holda turli yo'llar bilan taqsimlanishi mumkin. Turli faoliyat turlari turlicha baholanadi (dars soati, kurs ishi, laboratoriya ishi, amaliy mashg'ulotlar, manbalarni o'rganish, tadqiqot ishlari va boshqalar).

Reyting ballari har bir faoliyatning murakkablik darajasiga qarab taqsimlanadi. Ushbu taqsimotni amalga oshirishda har bir faoliyat turi uchun harakatlar (bosqichlar) tizimini ishlab chiqish va ushbu harakatlar tizimi uchun ballarni taqsimlash kerak. Talabalarga rivojlanishning ushbu bosqichlari bo'yicha ballar taqsimoti ko'rsatilgan jadval taqdim etiladi va talabalar o'z yutuqlarini mustaqil ravishda baholash imkoniyatiga ega bo'ladi. Masalan, bitta laboratoriya ishinin bajarilishi 9-18 ballni tashkil etadi, aniq bir masalaning yechimi 4-7 ballga baholanishi mumkin. Ba'zan, barcha ilmiy bilimlar uchun 100 ball tizimi mos kelmasligi mumkin, chunki bajarilishi kerak bo'lgan ko'plab tadbirlar mavjud. Biroq, 100% hisoblab, to'plangan jami ballarni bitta kreditga moslashtirish mumkin. Ballarni xatolarga o'tkazishda ham 70% va 30% o'zaro munosabat saqlanishi kerak.

Reyting ballari bir necha turlarga bo'linadi:

- Joriy reyting ballari – talabaning modulni o'rganish jarayonida bajaradigan barcha turdagi faoliyat turlarini o'z ichiga oladi.

- Nazorat reyting ballari modul bo'yicha bilimlarni sinab ko'rish va natijalarni tahlil qilishga qaratilgan.

- Yakuniy reyting bali joriy va nazorat ballarining yig'indisidan iborat bo'lib, modulning topshirilishi haqidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

- Semestr bo'yicha yakuniy modulni baholash ballari – semestr davomida o'zlashtirilgan barcha modullar bo'yicha olingan ballarni aks ettiradi.

- Imtihon ballari – imtihon ballaridan yoki agar yetarli bo'lsa, joriy va nazorat ballaridan olinishi mumkin.

• Semestr bo'yicha yakuniy ballar, semestr yakuniy moduli bo'yicha ballar yig'indisi va imtihon uchun ballar.

Xulosa qilib aytishimiz mumkinki, o'quv jarayonida avtonom ta'limning dolzarbligi ortib bormoqda, bu ke-
lajakda mutaxassislarining mustaqilligi, ijodiy tashabbusi va faolligini oshirishga olib keladi. Universitet talabalari har doim kredit-modul tizimi doirasida o'qituvchilar va kurs-
dosh talabalardan yordam va maslahat olishlari mumkin. Bu o'zaro hamjihatlikni mustahkamlaydi va jamoada ish-
lash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Kredit-
modulli ta'lim tizimi joriy etilishi munosabati bilan oliy

Adabiyotlar

1. Makhmudova N.D. Advantages of pedagogical technologies in the development of Education // Journal of professional educa-
tion. –T.: № 2-2019.
2. Yuldasheva G.I. Advantages of credit-module system in the field of education // Journal of Social Sciences & Interdisciplinary
Research., January-2022.
3. Дуняева В.Г. Кредитно-модульная система обучения в ВУЗе: обратная сторона медали // Вектор науки ТГУ. 2012. №4
(11).

REZYUME. Ushbu maqolada talabalarining kredit-modul tizimi bo'yicha bilimni baholashning xalqaro tajribasi ko'rib chiqiladi va
maqolada kredit-modul tizimining asosiy tushunchasi, kredit-modul tizimining zamonaviy dunyoda tutgan o'rni Yevropa kredit tarmog'i
tizimi asosida muhokoma etilgan.

РЕЗЮМЕ. В этой статье рассматривается международный опыт оценки знаний студентов по кредитно-модульной системе,
а также статья включает базовое понятие о кредитно-модульной системе, роль кредитно-модульной системы в современном
мире, даётся краткая информация о европейской системе взаимозачёта кредитов.

SUMMARY. This article discusses the international experience of assessing students' knowledge on the credit-modular system, and
the article also includes the basic concept of the credit-module system, the role of the credit-module system in the modern world, and
provides brief information about the European credit netting system.

OLIIY TA'LIMDA "RADIATION TIBBIYOT VA TEXNOLOGIYALAR" FANINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA "HAMKORLIKDA" O'QITISH TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH

E.X.Bozorov – fizika-matematika fanlari doktori, professor

O'zbekiston Respublikasi fanlar akademiyasi yadro fizikasi instituti

L.X.Zoirova – fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent

Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti

Tayanch so'zlar: radiatsion tibbiyot va texnologiyalar, "Hamkorlikda" o'qitish texnologiyasi, sog'liqni saqlash, fan-texnika
taraqqiyoti, zamonaviy interfaol metodlar, ko'nikma, jamoaviy hamjihatlik, faol ishtirok.

Ключевые слова: радиационная медицина и технологии, технология «Коллективного» обучения, здравоохранение,
развитие науки и техники, современные интерактивные методы, навыки, командная работа, активное участие.

Key words: radiation medicine and technology, "Collaborative" teaching technology, health, science and technology development,
modern interactive methods, skills, teamwork, active participation.

Kirish. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevning 2021-yil
19 martdagi "Fizika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va
ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari
to'g'risida"gi PQ-5032-son qarorida jamiyatimizda
yoshlarning fizika faniga qiziqishini kuchaytirishga e'tibor
qaratish, fan va texnika taraqqiyotini to'la qamrab oladigan
zamonaviy darsliklar yaratish, jumladan yangi va ta'lim
bozorida yuqori bo'lgan mutaxassislklar bo'yicha kadrlar
tayyorlashni yo'lga qo'yish orqali yoshlarning fizika ta'limi
bilan qamrab olish darajasini oshirish ko'zda tutilgan va bir
qancha vazifalar belgilab qo'yilgan [1].

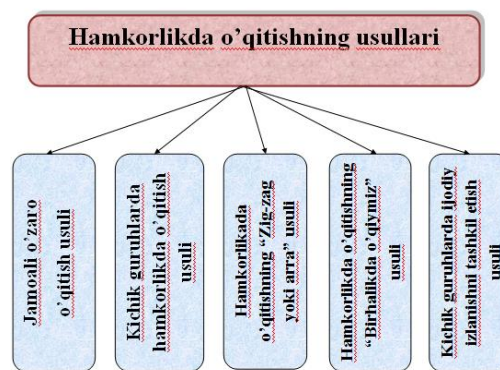
O'z navbatida, ta'lim sohasida yaxshi natijalarga
erishish uchun zamonaviy, interfaol usullar va yangi
pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish tobora
rivojlanib bormoqda. YUNESCO hujjatlaridan birida «...
Yangilik albatta yangi bo'lishi shart emas, biroq u albatta
nimasi bilandir yaxshiroq va o'z-o'zidan namoyon etilishi
mumkin bo'ladi»-deb ko'rsatilgan.

Hamkorlikda o'qitish g'oyasi turli mamlakatlar,
xususan, Amerikadagi Kaliforniya universiteti professori
J.Aronson (1978), Minnesota universiteti professorlari
R.Jonson va D.Jonsonlar (1987), Isroildagi Tel-Aviv
universiteti professori Sh.Sharan (1988), J.Xopkins
universiteti professori R.Slavin (1990) tomonidan ishlab
chiqilgan. Bu usul negizida, ayniqsa, talabalarda bilim,
ko'nikma va malakalarni shakllantirish, ta'lim oluvchilar
tomonidan o'quv materialini qayta ishlash, loyihalash
faoliyatini rivojlantirish, o'quv bahsi va munozaralar
o'tkazish yotadi [2].

Ta'kidlash joizki, hamkorlikda o'qitishning asosiy
g'oyasi – o'quv topshiriqlarini nafaqat birgalikda bajarish,
balki hamkorlikda o'qish, o'rganishdir.

ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari oldiga yanada
ko'proq majburiyat va talablar qo'yiladi. Pedagogik mu-
hitda o'qituvchining yetakchilik vazifasi hal qiluvchi
ahamiyatga ega. Ta'limning kredit tizimi talabalar almashi-
nuvini oshiradi. Chunki bir universitetda olingan kreditlar
boshqa universitetda hisobga olinadi va talabalar bir univer-
sitetdan boshqasiga kredit yo'qotmasdan o'tishlari mumkin.
Mazkur tizim O'zbekiston talabalariga yetakchi xorijiy oliy
o'quv yurtlarida o'qishni davom ettirish va murakkab
byurokratik to'siqlarni bartaraf etish imkonini beradi.

Hamkorlikda o'qitishning *individual (o'zaro), guruhli,
frontal va jamoaviy (kollektiv) usullari* [3] mavjudki,
ularni quyidagi ko'rinishda tavsiflasak bo'ladi (1-rasm):

1-rasm. Hamkorlikda o'qitish usullarining
konseptual sxemasi.

"Jamoali o'zaro o'qitish usuli"da ta'lim oluvchilar
dars mashg'ulotlarida o'rganilayotgan mavzu bo'yicha
topshiriqlarni bajarishda yakka (individual) yoki juft-juft
bo'lib yakkilikda ishlashlari nazarda tutilgan bo'lsa,
"Kichik guruhlarda hamkorlikda o'qitish usuli"
muloqotga kirishish ko'nikmasining takomillashishiga olib
kelib, o'z-o'zini va guruhlararo baholash kabi
imkoniyatlarni yaratadi; "Hamkorlikda o'qitishning "Zig-
zag yoki arra" usuli"da talabalar bir guruh asosida ishlash,
mavzuni tezkor va puxta o'zlashtirish, o'z bilimlarini
boshqalarga yetkazib berish imkoniga ega bo'lish kabilarni
o'rgansalar, "Hamkorlikda o'qitishning "Birgalikda
o'qiyamiz" usuli" orqali jamoaviy birdamlik bilan bir
qatorda insonparvarlik, kerakli paytda bir-biriga yordam